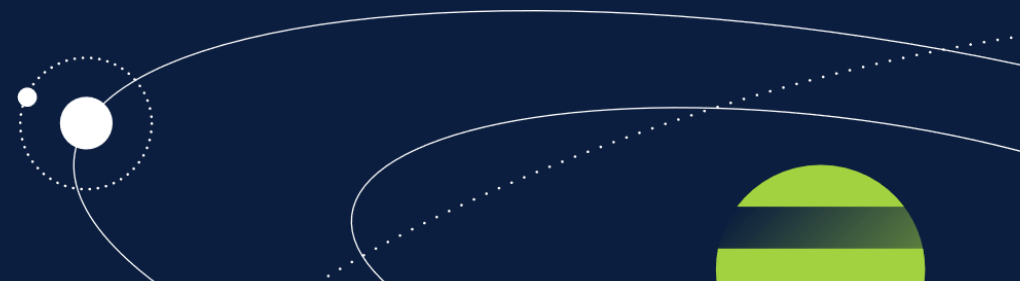

Viešųjų pirkimų savaitinis naujienlaiškis

2023 m. lapkričio 20 d. – gruodžio 3 d.
47-48 metų savaitės

Turinys

1. Savaitės komentaras
2. Teisės aktų pakeitimai
3. Institucijų aktualijos
4. Teismų praktika

Savaitės komentaras

Mielieji,

Praeitą savaitę viešųjų pirkimų padangę ir vėl drebino VP PRO konferencija. Šįkart rekordinė – viešųjų pirkimų aktualijos sudomino 700 dalyvių.

Pasirodė įdomus VPĮ keitimo pasiūlymas, nukreiptas skatinti paprastesnį maisto produktų tiesioginį įsigijimą iš smulkių gamintojų, siekiant sumažinti tarpininkų vaidmenį. Seksime, kaip seksis šiai iniciatyvai.

Teismų praktika aktualizavo klasikinius klausimus ir sritis – visuomenės sveikatos apsaugos srities pirkimai ir perkančiųjų organizacijų sprendimai nutraukti pirkimo procedūras.

Kasacinis pasisakė dėl pareigos užtikrinti sąžiningą konkurenciją, kurios taikymas neturi priklausyti nuo individualios perkančiosios organizacijos situacijos, įskaitant ir jos turimą įrangą.

Apeliacinis teismas nagrinėjo du pirkimo procedūrų nutraukimo atvejus. Atrodo, teismų praktikoje nusistovi aukso vidurys – pirkimo procedūrų nutraukimas turi būti realus ir sąžiningas, bet kartu ir galimas panaudoti, esant objektyviam poreikiui.

Gero skaitymo!

Dr. Karolis Kačerauskas

„Ellex Valiunas“ partneris, Viešųjų pirkimų ir valstybės pagalbos praktikos vadovas

[Kontaktai](#)

TEISĖS AKTŲ PAKEITIMAI

1. Vyriausybė Lietuvos Respublikos Seimui pateikė Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (VPĮ) Nr. I-1491 2 str. pakeitimo įstatymo **projektą**

VPĮ 2 str. pakeitimo įstatymo projektas parengtas siekiant įgyvendinti nuo 2023-01-01 įsigaliojusį VPĮ 71 str. 6 d. 18 p. pakeitimą. Nurodyta nuostata nustato, kad supaprastintų pirkimų atvejais neskelbiamų derybų būdu taip pat gali būti perkami „maisto produktai, kai jie įsigyjami iš *trumposios maisto tiekimo grandinės*“.

Trumpųjų tiekimo grandinių vystymas yra Europos Sąjungos iniciatyva, kuria siekiama prisidėti prie klimato kaitos pokyčių švelninimo, maisto švaistymo mažinimo, ekologiškos produkcijos vartojimo. Kita vertus, iki šiol Lietuvos teisės aktuose nebuvo nustatytas trumposios maisto tiekimo grandinės apibrėžimas.

Atitinkamai VPĮ 2 str. siūloma papildyti 36¹ d., nustatant, kad:

„36¹. **Trumpoji žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinė** (toliau – trumpoji maisto tiekimo grandinė) – labai mažai, mažai ir vidutinei įmonei keliamus reikalavimus, nurodytus Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme, atitinkančio žemės ūkio veiklos subjekto (arba jų grupės) ar jo narių pagamintų ir (arba) perdirbtų (įskaitant pirminį perdirbimą) žemės ūkio ir maisto produktų tiekimas rinkai tiesiogiai arba jungtinės veiklos sutarties pagrindu pasitelkiant ne daugiau kaip vieną tarpininką, kuris atitinka labai mažai ar mažai įmonei keliamus reikalavimus, nurodytus Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme.“

INSTITUCIJŲ AKTUALIJOS

1. **VPT: dalinasi** mokymais „**Pasirengimas pirkimui**“, kurių metu pirkimų iniciatoriai ir pradedantieji pirkimo vykdytojų atstovai supažindinti su planavimu, rinkos konsultacijomis, rinkos tyrimais, komisijos sudarymu, interesais, pirkimo paraiškų parengimu ir kt.
2. **VPT: praneša**, kad Europos Komisija peržiūrėjo tarptautinių pirkimų ir tarptautinės koncesijos verčių ribas ir nežymiai padidino **tarptautinio pirkimo, tarptautinės koncesijos ir tarptautinio pirkimo, atliekamo gynybos ir saugumo srityje**, vertės ribas. Nustatytos vertės ribos įsigalioja 2024-01-01.
3. **VPT: praneša**, viešojoje erdvėje kilus abejonių dėl ugdymo įstaigų vykdomų maitinimo paslaugų pirkimų sąžiningumo ir skaidrumo, VPT ir VMVT atliko pirkimų vykdymo tyrimą penkiose ugdymo įstaigose skirtingose savivaldybėse. Keturiuose iš minėtų įstaigų nustatyta pažeidimų, kurie įvardyti VPT **IV ketvirčio vertinimo išvadoje**. VMVT nustatė, kad ugdymo įstaigoms buvo tiekiami draudžiami vaikų maitinimui ugdymo įstaigose maisto produktai (pvz., vafliai su įdaru, šokoladai, gruzdinti užkandžiai ir kt.), maisto produktai buvo laikomi netinkamomis sąlygomis. Tuo tarpu VPT atkreipė perkančiųjų organizacijų dėmesį į svarbiausius sutarčių sudarymo ir vykdymo aspektus, kad ateityje būtų išvengta panašių pažeidimų.

TEISMŲ PRAKTIKA

1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: perkančiųjų organizacijų pareiga užtikrinti tiekėjų konkurenciją aktuali ir socialiai jautriuose sektoriuose bei nepriklauso nuo individualios pirkėjo padėties (*UAB „Diamedica“ v Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas, 2023-11-23*)

Maisto saugos srityje veikianti PO paskelbė pirkimą reagentams įsigyti. Pirkimo sąlygose PO nurodė, kad perkami reagentai turi tiktai jos turimi įrangai (analizatoriams). Ieškovė užginčijo šias sąlygas, kadangi PO turimi įrangai tinkančiais reagentais neprekiavo. Ieškovės vertinimu, reikalavimas dėl reagentų atitikties analizatoriui yra ne funkcinis reikalavimas, be to, tokia sąlyga riboja sąžiningą tiekėjų konkurenciją; PO privalėjo sudaryti sąlygas kitų gamintojų platintojams siūlyti naudoti analizatorius panaudos pagrindu, o šiems tinkančius analizatorius – įsigyti.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, panaikindamas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus, ginčijamas pirkimo sąlygas pripažino neteisėtomis, o sudarytą sutartį – negaliojančia.

Pirma, kasacinis teismas priminė teismų praktikoje anksčiau nustatytą ir šioje byloje nepaneigtą išvadą, kad egzistuoja glaudus ryšys tarp analizatorių ir reagentų, todėl tam tikro gamintojo analizatoriui tinka tik to paties gamintojo reagentai. Dėl to, nors ginčo sąlygomis nebuvo konkrečiai nurodyta reagentų gamintoją apibrėžianti informacija, tačiau reikalavimas dėl jų tinkamumo jau turimi PO įrangai reiškė, kad iš esmės perkamos to paties gamintojo pagalbinės priemonės. Tokia situacija reiškia sąžiningos konkurencijos neteisėtą suvaržymą, kuris negali būti pateisintas tik PO veiklos srities specifiškumu ir jautrumu.

TEISMŲ PRAKTIKA

Antra, ginčo pirkimo sąlygų antikonkurencinio pobūdžio nepaneigia tai, kad rinkoje yra du tiekėjai, kurie prekiauja tinkamais reagentais. Kasacinis teismas nurodė, kad šie ūkio subjektai yra to paties gamintojo prekių platintojai. Nors visame pasaulyje šio gamintojo reagentais prekiauja 163 platintojai, tačiau tai nepaneigia konkurencijos suvaržymo. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal teisinį reguliavimą tiekėju laikomas ne tik prekių platintojas, bet ir gamintojas. Nagrinėjamu atveju pirkimo sąlygos buvo susietos tik su vienu gamintoju, o tai taip pat pažeidžia kitų gamintojų sąžiningą varžymąsi.

Trečia, konkretaus modelio, šaltinio, gamintojo ar pan. nurodymas pirkimo sąlygose leidžiamas tik išimtiniais atvejais, kai neįmanoma techninės specifikacijos apibrėžti kitais būdais. Vis dėlto, kai taip konkrečiai apibrėžiamos perkamos prekės, būtina nurodyti, kad priimamos ir lygiavertės. Atsižvelgiant į tai, kad reagentų įsigijimas nėra savitikslis, o skirtas tyrimams atlikti, nėra pagrįsta tyrimus atlikti tik su konkrečia įranga, nepriklausomai nuo to, jog ją PO buvo įsigijusi anksčiau. Konkurencijos užtikrinimo imperatyvo taikymas lemia PO pareigą nurodyti, kad priimami lygiaverčiai reagentai kartu su jiems tinkančiu analizatoriumi panaudai.

Ketvirta, byloje nustatyta, kad galiojant pritaikytoms laikinosioms apsaugos priemonėms – sustabdytomis pirkimo procedūroms bei draudimu sudaryti sutartį, o jei ji sudaryta – sustabdant jos vykdymą, – PO su pirkimo laimėtoju sudarė viešojo pirkimo sutartį. Vis dėlto, kasacinis teismas netaikė jokių teisinių padarinių PO, kadangi buvo nustatyta, kad tuo pat metu buvo sudarytas kitas mažos vertės sandoris, skirtas patenkinti skubų reagentų įsigijimo poreikį. Taigi, PO faktiškai nevykdant viešojo pirkimo sutarties (nepateikti užsakymai, neįsigyta prekių, neatlikta mokėjimų), kasacinis teismas konstatavo, kad pritaikytos laikinosios priemonės pasiekė jomis nustatytą tikslą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį skaitykite [čia](#).

TEISMŲ PRAKTIKA

2. Lietuvos apeliacinis teismas: didesnės ir skaidresnės nei galėjo būti tiekėjų konkurencijos stoka yra teisėtas pagrindas nutraukti pirkimo procedūras (UAB „Skinest Baltija“ v AB „Lietuvos geležinkeliai“ ir AB „LTG Cargo“, 2023-11-23)

PO paskelbtame atsarginių dalių pirkime dalyvavo du tiekėjai, iš kurių vienas buvo išrinktas laimėtoju. Abu tiekėjai pasiūlė to paties užsienio gamintojo prekes. Ieškovė užginčijo pirkimo rezultatus, be kita ko, nurodė, kad pirkimo laimėtojas neturi įgaliojimo prekiauti siūlomomis prekėmis (pateikė gamintojo raštą, pagal kurį ieškovė yra vienintelė šio gamintojo platintoja Baltijos šalyse). PO atmetė laimėtojo pasiūlymą, nes nustatė, kad jis neturi teisės prekiauti siūlomomis prekėmis. Vėliau pirkimo laimėtoju buvo pripažinta ieškovė. PO, išnagrinėjusi atmesto pasiūlymo tiekėjo (pradinio laimėtojo) pretenziją, priėmė sprendimą nutraukti pirkimo procedūras. Šis sprendimas grindžiamas susidariusia situacija, kai pradinio laimėtojo pasiūlymas turi būti atmetamas dėl sąlygų, kurios aiškiai neįtvirtintos pirkimo dokumentuose (gamintojo įgaliojimas, sutikimas prekiauti), todėl buvo pažeisti viešųjų pirkimų principai, o šios padėties negalima ištaisyti. Susiklosčiusi situacija, be kita ko, verčia PO įsigyti jos poreikių neatitinkančių prekių.

Lietuvos apeliacinis teismas, panaikinęs pirmosios instancijos teismo sprendimą, pripažino, kad pirkimo procedūrą nutraukimas buvo teisėtas.

Pirma, teismas nurodė, kad nei PO gali patikslinti pirkimo sąlygų, nei tiekėjai – patikslinti savo pasiūlymą, todėl atitinkamos padėties negalima ištaisyti nenutraukus pirkimo procedūrą. Jei pirkimo sąlygose iš pat pradžių būtų nuostatos dėl pareigos pateikti gamintojo leidimą prekiauti jo prekėmis (galiojantį pasiūlymą pateikimo metu), o taip pat sąlygos, leidžiančios pakeisti siūlomų prekių gamintoją, tiekėjų konkurencija būtų sąžiningesnė, o prekių pasiūla didesnė.

TEISMŲ PRAKTIKA

Antra, dėl pirkimo sąlygų faktiškai susiklostė situacija, kai pirkimo laimėtoju neišvengiamai taptų didesnę kainą pateikusi ieškovė. Byloje nustatyta, kad būtent ieškovė savarankiškai rinko ir PO teikė informaciją apie pradinio pirkimo laimėtojo santykius su gamintoju. Dėl to laikytina, kad susidariusios viešųjų pirkimų principų pažeidimo situacijos nebegalima ištaisyti.

Ellex komentaras: mūsų vertinimu, nagrinėjamu atveju svarbiausia aplinkybe, nulėmusia tokį Lietuvos apeliacinio teismo sprendimą, laikytina pavėluotas sužinojimas (nustatymas), kad pagal pirkimo sąlygas faktiškai nebegalėjo egzistuoti realaus tiekėjų varžymosi ir dėlto PO už nekonkurencingą kainą būtų verčiama įsigyti prekes iš vienintelio tiekėjo.

Lietuvos apeliacinio teismo nutartį skaitykite [čia](#).

TEISMŲ PRAKTIKA

3. Lietuvos apeliacinis teismas: pirkimo sąlygų turinio neaiškumas, dėl kurio perkančioji organizacija galėtų teisėtai nutraukti pirkimo procedūras, turi būti realus ir esminis (UAB „Vitrolab“ v Respublikinė Panevėžio ligoninė, 2023-11-23)

PO paskelbė reagentų pirkimą, išrinko laimėtoją. Ieškovė užginčijo pirkimo rezultatus ir tokį sprendimą apskundė teismui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pripažino neteisėtu ir panaikino PO sprendimą dėl laimėtojo išrinkimo. PO, grįžusi į pirkimo procedūras, priėmė sprendimą jas nutraukti, nes, jos vertinimu, teismo proceso metu paaiškėjo pirkimo sąlygų neaiškumas – tiekėjai ir PO skirtingai aiškino reikalavimus, todėl buvo gauti nepalyginami pasiūlymai. Atsižvelgdama į tai, PO sprendimą nutraukti pirkimo procedūras aiškino pareiga, kylanti dėl viešųjų pirkimų principų pažeidimo, kai šios padėties nebegalima ištaisyti (VPĮ 29 str. 3 d.). Ieškovė inicijavo naują ginčą dėl PO sprendimo nutraukti pirkimo procedūras.

Lietuvos apeliacinis teismas, palikdamas nepakeistu pirmosios instancijos teismo sprendimą, pripažino, kad pirkimo procedūrų nutraukimas yra neteisėtas.

Pirma, teismas nurodė, kad pirmame procese padarytos išvados dėl pirkimo rezultatų yra teisiškai reikšmingos šiame procese dėl pirkimo procedūrų nutraukimo. Teismas pažymėjo, kad dviejų šių bylų ieškinio dalykai skyrėsi, tačiau pirmoje byloje teismai, be kita ko, pasisakė dėl pirkimo sąlygų turinio, todėl nustatytos aplinkybės turi prejudicinę galią nagrinėjamam ginčui dėl pirkimo nutraukimo. Atsižvelgiant į tai, pirmenybė turėjo būti teikiama ne šioje byloje pateiktai VPT išvadai, o pirmo proceso metu teismų padarytomis išvadoms, juolab kad VPT vertinimas nėra apskritai privalomas teismams.

TEISMŲ PRAKTIKA

Antra, dėl pirmosios sąlygos (buvo pažeisti viešųjų pirkimų principai) Teismas pažymėjo, kad dėl viešųjų pirkimų principų svarbos, jais besiremianti šalis turi konkrečiai įrodyti pažeidimo faktą, o ne prielaidas ir neteisėtumo padarinius. Be to, pirkimo procedūrų nutraukimas pagal teismų praktiką yra kraštutinė priemonė, todėl teismas, vertindamas tokio PO sprendimo teisėtumą, turi atsižvelgti į nustatytas objektyvias priežastis, o ne subjektyvų aplinkybių vertinimą. Dėl antrosios sąlygos (atitinkamos padėties negalima ištaisyti) Teismas nurodė, kad ši susijusi su dviem potencialių padarinių testais: (i) ar būtų gauta daugiau pasiūlymų; (ii) ar jau gauti pasiūlymai būtų kitokios kokybės.

Trečia, Teismas konstatavo, kad teisėtas pirkimo procedūrų nutraukimas turėtų būti pagrįstas ne bet koku, o esminiu pirkimo sąlygų neaiškumu, netikslumu. Priešingu atveju, PO būtų suteikta teisė nevaržomai nutraukti pirkimo procedūras dėl noro keisti paskelbtas sąlygas, o tai būtų nesuderinta viešųjų pirkimų principais. Pirmoje byloje dėl pirkimo rezultatų teismai konstatavo, kad PO, vertindama laimėtojo pasiūlymą, nesilaikė savo pačios nustatytų reikalavimų. Vis dėlto, tokia išvada savaime nereiškia, kad pirkimo sąlygos buvo neaiškios ar dviprasmiškos. Vien tai, kad teismai nepalankiai PO aiškino pirkimo sąlygas, nėra pagrindas nutraukti pirkimo procedūrų. Pirkimo sąlygų neaiškumo nepatvirtina tai, kad pirmame procese ginčo šalys jas nevienodai aiškino, juolab pirkimo metu tiekėjai nesikreipė dėl jų patikslinimo ar paaiškinimo. Racionalaus lėšų panaudojimo tikslas negali būti aiškinamas kaip suteikiantis teisę PO nutraukti pirkimo procedūras ir naujame pirkime tikėtis geresnių kainų.

Ketvirta, Teismas pažymėjo, kad byloje nenustatyta, kad be pirkimo sąlygų, dėl kurių taikymo buvo sprendžiama pirmame procese, tiekėjų varžymasis būtų kitokios kokybės ir intensyvumo. Be to, PO neįrodė, kad dėl ginčo pasikeitė jos poreikis įsigyti reagentus.

Lietuvos apeliacinio teismo nutartį skaitykite [čia](#).

Viešųjų pirkimų ir valstybės pagalbos praktika

Patikimos rekomendacijos visais viešųjų
pirkimų proceso klausimais.

[Susipažinkite su komanda](#)

Plačiau apie „Ellex Valiunas“ – ellex.legal/lt

